

Tiia Heikka

Eetu Heikkinen

Jenni Konu

TAIDEPAJAT SIJAISHUOLLOSSA

Laadullinen tutkimus taidepajojen antamista kokemuksista sijoitetuille nuorille

TAIDEPAJAT SIJAISHUOLLOSSA

Laadullinen tutkimus taidepajojen antamista kokemuksista sijoitetuille nuorille

Tiia Heikka & Eetu Heikkinen & Jenni
Konu
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Tiia Heikka & Eetu Heikkinen & Jenni Konu
Opinnäytetyön nimi: Taidepajat sijaishuollossa. Laadullinen tutkimus taidepajojen antamista kokemuksista sijoitetuille nuorille
Työn ohjaajat: Mira Schroderus & Hannele Ollinen & Seija Kokko
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2022
Sivumäärä: 40 + 1 liite

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tutkimustietoa taidepajojen antamista kokemuksista sijoitetuille nuorille sijaishuoltoyksikössä X. Tietosuoja- ja tunnistettavuussyistä toimeksiantajaa ei esitellä. Tutkimus oli tärkeä, koska olemassa olevan tiedon pohjalta voidaan todeta, että taidelähtöisten menetelmien käyttö voi antaa nuorille monenlaisia kokemuksia ja keinoja päästä kosketuksiin tunteidensa kanssa. Taidepajat järjestettiin projektiluontoisesti ja taidepajojen ohjaajat ovat koostuneet taiteen ammattilaisista, jotka ovat tulleet sijaishuoltoyksikön ulkopuolelta ohjaamaan taidepajoja.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto on kerätty teemahaastattelujen avulla taidepajoihin osallistuneilta nuorilta. Teemahaastattelut on toteuttanut sijaishuoltoyksikön työntekijä. Taidepajat järjestettiin nuoria ja heidän hyvinvointinsa tukemista varten, joten on ollut välttämätöntä selvittää, mitä nuoret itse toiminnasta ajattelevat, ja miten he ovat sen kokeneet.

Haastatteluiden aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Haastatteluista nousevat teemat olivat taiteen kokeminen, osallisuus, kokemus taidepajojen taiteilijoista, kokemus taidepajoista, taidepajat osana sijaishuoltoyksikön toimintaa ja niiden mahdollinen jatkaminen tulevaisuudessa. Opinnäytetyön tietoperusta koostuu lastensuojelusta, sijaishuollosta, osallisuudesta sekä taiteen kokemisesta. Lisäksi tietoperustassa on käsitelty nuoruutta ikäkautena sekä esitelty taidepajoissa käytettyjä taidelähtöisiä menetelmiä, joita ovat kuvataide, sanataide ja musiikki.

Tutkimustulosten perusteella taidepajat oli sijaishuoltoyksikössä koettu positiivisena. Tutkimustuloksista nousi esimerkiksi nuorten toive taidepajojen jatkamiselle sijaishuoltoyksikössä. Koemme tärkeäksi, että taidelähtöistä toimintaa voitaisiin sisällyttää luontevasti osaksi sijaishuoltoyksikön tavallista arkea. Pidempikestoisella toiminnalla nuorille mahdollistettaisiin enemmän kokemuksia taiteen parissa, mikä taas voisi auttaa nuorta avaamaan, purkamaan ja käsittelemään sellaisia asioita, joita on muuten vaikeaa sanoittaa.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, taidelähtöiset menetelmät, taiteen kokeminen, osallisuus, nuoret

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme Social Services

Authors: Tiia Heikka & Eetu Heikkinen & Jenni Konu

Title of thesis: Art workshops in foster care. Qualitative research on experiences given by art workshops for young people in foster care

Supervisors: Mira Schroderus & Hannele Ollinen & Seija Kokko

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2022

Number of pages: 40 + 1 appendix

The goal of this bachelor's thesis was to research what kind of experiences participatory art workshops can produce for young people in foster care. Because of confidentiality, we do not introduce our mandator. This research was important, because given the existing knowledge, different art methods can offer young people different kind of tools to manage and express their feelings. The art workshops were arranged by professional artists', who came outside the foster care to conduct these workshops.

This bachelor's thesis was conducted as qualitative research and the research material was collected via semi-structured interviews from young people, who participated in the art workshops. Interviews were produced by the foster care employee. The art workshops were arranged to support young people and their wellbeing, so it's necessary to examine what kind of thoughts and experiences the workshops have given.

Themes from the interview were experiencing art, complicity, experience about the artists', experience about the workshops, art workshops as a part of the foster care department and the possibility of arranging them again in the future. Theoretical framework consists of child welfare, foster care, complicity and experiencing art. Additional knowledge base consists of youth as a stage of life and the different art methods, that were present in the art workshops.

Based on the results of this research participatory art methods in foster care offered positive experiences for those participating. Those interviewed expressed a wish for the continuation for art-based activities. The authors of this bachelor's thesis feel that it could be beneficial and natural to bring art-based activities into the foster care's everyday life. Sustained activity could allow young people to express and process otherwise difficult matters.

Keywords: child welfare, foster care, participatory art methods, experiencing art, complicity, young people

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	NUORET LASTENSUOJELUSSA.....	8
2.1	Lastensuojelu	9
2.2	Sijaishuolto.....	10
2.3	Nuoret	11
3	TAITEEN KOKEMINEN	12
3.1	Kuvataide	13
3.2	Sanataide	14
3.3	Musiikki	16
3.4	Osallisuus.....	17
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	20
4.1	Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat.....	21
4.2	Osallistujat ja aineiston keruu	22
4.3	Aineiston analyysi.....	23
4.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	24
5	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	26
6	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET.....	36
	LIITE 1	41

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus taidepajojen antamista kokemuksista sijoitetuille nuorille sijaishuoltoyksikössä X. Kyseisessä sijaishuoltoyksikössä on sijoitetuille nuorille järjestetty erilaisia taidepajoja projektiluontoisena tapahtumana. Taidepajoihin osallistuminen on ollut nuorille vapaaehtoista. Taidepajojen ohjaajat ovat koostuneet taiteen ammattilaisista, jotka ovat tulleet sijaishuoltoyksikön ulkopuolelta ohjaamaan taidepajoja. Tämä tutkimus on tärkeä, koska olemassa olevan tiedon pohjalta voidaan todeta, että taidelähtöisten menetelmien käyttö voi antaa nuorille monenlaisia kokemuksia ja keinoja päästä kosketuksiin tunteidensa kanssa. Taiteen avulla voidaan tutkia ja tarkastella omia tunteita ja ajatuksia sekä lisäksi sen avulla voidaan muun muassa kehittää vuorovaikutussuhteita, vahvistaa omaa minuutta ja selkiyttää ajatuksia. Lisäksi tutkimus on tärkeä, koska aiempaa tutkittua tietoa taiteen tarjoamista hyvinvointivaikutuksista sijoitetuille nuorille löytyy hyvin suppeasti.

Kulttuuripalveluiden käytöllä sekä kulttuurisella harrastustoiminnalla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia kokemukseen terveydentilasta ja elämänlaadusta sekä matalaan ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen. On tutkittu, että ihminen, joka harrastaa taidetta jossain muodossa yli sata tuntia vuodessa, voi psyykkisesti paremmin kuin sellainen henkilö, jonka taidekokemukset jäävät vuodessa alle sataan tuntiin. Terveysten edistämisen lisäksi taiteella on vaikutusta myös esimerkiksi syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. (Houni & Turpeinen & Vuolasto 2020, 18.)

Tässä opinnäytetyössä ollaan kiinnostuneita nimenomaan nuorten omista kokemuksista. Opinnäytetyön tutkimusaineisto on kerätty teemahaastattelujen avulla taidepajoihin osallistuneilta nuorilta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan, olisimme itse keränneet haastatteluiden avulla materiaalin, mutta koronapandemian luomien rajoitusten vuoksi haastattelut on toteuttanut sijaishuoltoyksikön työntekijä. Tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia sijaishuoltoyksikössä X järjestetyt taidepajat ovat sijoitetuille nuorille tarjonneet. Taidepajat on järjestetty nuoria ja heidän hyvinvointinsa tukemista varten, joten on ollut välttämätöntä selvittää, mitä nuoret itse toiminnasta ajattelevat ja miten he ovat sen kokeneet.

Tämän tutkimuksen tulosten avulla opinnäytetyön toimeksiantaja voi arvioida taidepajojen järjestämisen kannattavuutta sijaishuoltoyksikössä. Lisäksi sijaishuoltoyksikkö voi toivottavasti kehittää nuorille järjestettävää taidetoimintaa tämän opinnäytetyön avulla. Tavoitteena on ollut myös oman

ammattillisen osaamisen sekä sosionomikoulutuksen kompetenssialueiden kehittäminen. Opinnäytetyöprosessin aikana sosionomikoulutuksen kompetenssialueista keskeisiksi nousi sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen (Arene 2017, 10). Eettistä reflektiota on tapahtunut koko opinnäytetyöprosessin ajan. Asiakastyönosaamista ajatellen halusimme oppia huomioimaan ja tunnistamaan nuorten hyvinvointia suojaavia sekä riskitekijöitä jo haastatteluja suunnitellessa sekä haastatteluaineistoa analysoidessa. Samoin kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on haastanut meitä ammatilliseen reflektioon haastatteluja suunnitellessa sekä haastatteluaineistoa analysoidessa. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on taas selkeästi yhdistettävissä tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön toteuttamiseen, jonka olemme toteuttaneet tutkimustyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti.

Koska tutkimme taidepajojen antamia kokemuksia sijaishuollossa oleville nuorille, koostuu valitsemamme tietoperusta lastensuojelusta, sijaishuollosta ja sen eri muodoista sekä taiteen kokemisesta. Lisäksi avaamme tietoperustassa osallisuutta, sillä kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on osallinen näkökulma, henkilökohtainen osallistuminen ja tutkijan pyrkimys empaattiseen ymmärtämiseen. Myös taiteen kokemisessa osallisuus on keskeinen elementti. Lisäksi avaamme eri taidelähtöisiä menetelmiä, joita on käytetty näissä sijaishuoltoyksikössä järjestetyissä taidepajoissa. Emme esittele toimeksiantajaa, sillä haluamme taata tutkimukseen osallistuneille täyden anonymiteetin, jonka myötä kaikki mahdollinen tunnistetieto on häivytetty tutkimuksesta.

2 NUORET LASTENSUOJELUSSA

Tässä luvussa käsitellään tietoperustaa lastensuojelusta ja sijaishuollosta. Lisäksi käsittelemme tietoperustassa nuoruutta ikäkautena, koska tätä opinnäytetyötä varten on haastateltu sijaishuoltokseen X sijoitettuja nuoria. Lisäksi mainitsemme aiemmista tutkimuksista. Tutkittavaa aihetamme voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta ja meidän tutkimuksemme on vain yksi näkökulma aiheeseen.

1990-luvun loppupuolelta lähtien lastensuojelun asiakasmäärät ovat jatkuvasti kasvaneet ja etenkin teini-ikäisenä huostaanotettujen määrä on lisääntynyt. Nuoruusikäisten sijoitusten taustalla ovat usein käytös- ja oppimishäiriöt, rikollinen käyttäytyminen, päihteidenkäyttö tai koulunkäyntivaikeudet. Lastensuojelu kärsii vakavasta resurssipulasta ja palvelujen saanti riippuu asuinalueesta sekä siitä, miten palvelut on kyseisellä alueella järjestetty. Tämä asettaa lapset ja nuoret eriarvioiseen asemaan. Nämä epäkohdat pakottavat miettimään, miten niihin tulisi lastensuojelussa reagoida. Standardien ja laatusuosituksen kehittämisen lisäksi kaivataan luovia kokeiluja ja laadukasta tutkimusta. Lastensuojelussa tarvitaan erilaisiin tilanteisiin ja tarpeisiin soveltuvia yksilöllisiä ja käytännöllisiä menetelmiä, joita voidaan yhdistää osaksi perustyötä. On tärkeää löytää lasten ja nuorten erityisiin tarpeisiin vastaavia auttamistapoja. (Känkänen 2013, 26–27.)

Suomessa taidelähtöisiä menetelmiä on käytetty muun muassa sosiaali- ja terveysalalla 1990-luvun puolivälistä lähtien. Taideprojektit ovat kohdistuneet lähinnä sosiaali- ja terveysalan asiakas-kuntaan. Projektien tavoitteena on ollut esimerkiksi syrjäytymisen ehkäiseminen sekä osallisuuden, toimintakyvyn ja työkyvyn vahvistaminen. Saadut tulokset ovat olleet hyviä, mutta ongelmana on ollut jatkuvuuden puute. Hyväksi havaittu toiminta on usein päättynyt projektien myötä. (Rönkä & Kuhlampi 2011, 10.)

Lastensuojelussa taidelähtöinen toiminta on pääasiassa projektiluontoista ja yksittäisten tekijöiden varassa. Tutkimusta taiteen roolista sosiaalityössä on myös vähän. Teoreettisia perusteluja taidelähtöisten menetelmien soveltuvuudesta lastensuojeluun on sen sijaan haettu Päivi Känkänen tutkimuksessa *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia* (2013). Känkänen tuo väitöskirjassaan esiin tarpeen käytännönläheisestä tutkimuksesta. Käytännönläheisen tutkimuksen avulla taidelähtöiset työskentelytavat saataisiin pois niiden projektiluonteisuudesta ja ne vakiinnuttaisivat paikkansa lastensuojelulaitoksissa, osana lastensuojelun arkea ja työmuotoja.

Taidelähtöisten menetelmien ei siis tulisi olla mikään kuormittava lisä työhön tai määräaikainen hanke, vaan se tulisi istuttaa luontevasti osaksi lastensuojelun perustyötä.

Samassa tutkimuksessa Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia (2013), nousi esille myös työntekijöiden pohdinnat siitä, toisiko taiteellinen työskentely nuorille miehen vaikeita muistoja. Työntekijät totesivat tutkimuksessa kumminkin, että mikäli tutut ja läheiset työntekijät eivät uskalla kuulla näitä muistoja, niin kuka sitten. Taidetoiminnan päätavoitteena ei siis ole nostaa esiin ikäviä asioita, vaan sen kautta antaa mahdollisuus niiden tarkasteluun ja löytää sitä kautta voimavaroja ja vahvuuksia.

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu on erityistä toimintaa ja sen ytimet ulottuvat lapsuuden, aikuisuuden ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin. Lastensuojelun suuri merkitys tähdentyy juuri lapsuuden laaja-alaiseen dynamiikkaan. Ihmisen elämänkaaressa ensimmäinen paikka on lapsuudella ja se kulkee ihmisen matkassa läpi elämän. Lapsuuden säteilyvaikutukset haaroittuvat ja heijastuvat syvälle, yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti. (Bardy, 2013, 49.)

Lastensuojelun on määrä toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta ja se on lakisääteistä toimintaa. Lastensuojelulain on tarkoitus turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasa-painoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Bardy 2013, 71.) Lastensuojelun ydin on perustasoiltaan yksinkertainen: se on lapsen terveyden ja kehityksen turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista (Bardy 2013, 73).

Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lisäksi lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4§.)

2.2 Sijaishuolto

Lastensuojelulain (2007/417) 49 §:n mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Lastensuojelulaki 2007/417, 49 §.) Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena. Sijaishuoltopaikka valitaan niin, että se parhaiten vastaa lapsen tarpeisiin. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun lapsen tarpeen mukaiseen hoitoon. Sijoittamisen valmistelee sekä sijaishuoltopaikan valitsee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee päätöksen sijaishuoltoon sijoittamisesta. (THL, Lastensuojelun käsikirja.)

Lapsen pysyväisluonteisessa sijoituksessa perhehoito on ensisijainen ratkaisu. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista, esimerkiksi jos lapsen oireilu on erityisen haastavaa. Jos lapsen tilanne edellyttää erityistä ammatillista osaamista, on laitoshuolto usein paras ratkaisu. Myös sijoituksen ollessa väliaikainen voidaan hyvin järjestettyä laitoshuoltoa yleensä pitää parhaana ratkaisuna. Tällaisessa tilanteessa laitoshuollossa myös pyritään työskentelemään tiiviisti lapsen vanhempien kanssa ja mahdollistamaan tiivis yhteydenpito lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. (THL, Lastensuojelun käsikirja.)

Nuoren asuessa sijaishuoltopaikassa, hänen päivittäisestä hyvinvoinnistaan huolehtivat pääasiassa sijaisvanhemmat ja laitoksen työntekijät. Nuori elää arkeaan hänestä huolehtivien, useimmiten vieraiden aikuisten, ja muiden sijoitettujen lapsien kanssa. Nuori jakaa henkilökohtaisia asioita sekä iloja ja suruja heidän kanssaan, vähän kuten kotona. Kuitenkin kyseessä on samalla lainsäädännön sekä julkisen ohjauksen ja valvonnan kehyksessä tapahtuva huolenpito. Lainsäädäntö säätelee ja määrittelee sijaishuoltopaikkojen lailliset toimintakäytännöt sekä yleiset edellytykset, joita ovat muun muassa lasten määrä sekä toimijoilta vaadittava ammatillinen osaaminen. Lainsäädännössä on määritelty myös eri toimijoiden vastuita suhteessa nuoreen. (Laakso 2019, 15–16.)

2.3 Nuoret

Tässä opinnäytetyössä on haastateltu 15–17-vuotiaita nuoria. Selkeitä ikärajoja nuoruudelle ei ole, vaan ne määritellään aina kontekstin mukaan. Nuoruuden on kuitenkin määritelty alkavan nuorisopsykiatriassa 12. ikävuoden jälkeen, lisäksi nuorisohankkeissa ja lastensuojelun tilastoinnissa nuoruus katsotaan alkavaksi 12-vuotiaana. Tässä iässä nuorella on oltava oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa esimerkiksi huostaanottoon, sijaishuoltoon, huostassapidon lakkaamiseen tai yhteydenpitoon liittyen. (Aaltonen & Heikkinen, 2013. 197.)

Nuorena olemisella on vaikutusta yksilön elämään, joten nuoruudesta ja nuorista voidaan perustellusti puhua yleisellä tasolla. Samanikäiset ihmiset jakavat samanlaisia elämäntilanteita, jotka yhdistävät. Näitä ovat mm. oppivelvollisuus, tulevaisuutta varten kouluttautuminen, ikärajojen ylittäminen ja täysi-ikäisyyden mukana tuomat velvollisuudet ja oikeudet. Nuorten kokemukset näistä voivat kumminkin olla erilaisia ja siihen vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten sukupuoli, etninen tausta, luokka-asema tai asuinpaikka. Myös instituutiot ja muut ihmiset kohdistavat yhteiskunnallisena ryhmänä nuorisoon tietynlaisia odotuksia. (Aaltonen & Heikkinen, 2013. 197–198.)

Kasvu nuoreksi tuo mukanaan monenlaisia muutoksia, itsenäistymistä ja identiteetin etsintää. Nuoret rakentavat omaa kuvaansa suhteessa toisiin ja omien piirteiden poikkeavuus voikin aiheuttaa ristiriitoja, joiden selvittäminen voi olla ongelmallista. Erilaisia tyylejä ja tapoja kokeilemalla nuori kehittää kykyään päätöksentekoon, kriittiseen ajatteluun ja käsitysten ilmaisuun. Selvitäkseen muutoksista nuori tarvitsee rohkeutta sekä tarvetta tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. (Kärkkäinen, 2008. 84.) Erityisesti lastensuojelussa oleva nuori saattaa olla kivun ja häpeän sulkema, koska on joutunut elämään haavoittuvissa olosuhteissa. Asioiden ja tunteiden sanoittaminen on siis vaikeaa. Tällöin toiminnallinen tai taiteellinen itseilmaisu saattaa olla ainoita mahdollisia lähestymistapoja nuoren itseilmaisun tukemisessa ja vahvistamisessa. (Koponen & Linna, 2014. 12.)

3 TAITEEN KOKEMINEN

Taidelähtöisistä menetelmistä on käytössä myös muita nimityksiä, kuten soveltava ja osallistava taide, yhteisötaide, taidetoiminnalliset menetelmät sekä voimauttava taidetoiminta. Toiminnan pää-tavoitteena ei ole ensisijaisesti uusien taitojen oppiminen tai hoidolliset tulokset, vaan taidelähtöisten menetelmien avulla voidaan luoda mahdollisuus taidekokemuksille sekä luovaan toimintaan osallistumiselle sellaisissa ympäristöissä, joissa se ei ehkä muuten olisi mahdollista. Olennaisia ovat tekemisen tai osallistumisen prosessin synnyttämät kokemukset ja osallistujien mahdollisuus päästä kosketuksiin oman luovuutensa kanssa. (Huhtinen-Hildén & Karjalainen 2019, 15.)

Taidelähtöinen toiminta on usein hyvinvointia vahvistavaa ja se soveltuu hyvin identiteettityöhön ja tunteiden ilmaisemiseen. Varsinkin nuorten ollessa lapsuuden ja aikuisuuden välimaastossa, he pohtivat paljon omaa identiteettiään ja usein persoonaan ja tulevaisuuteen liittyvät kysymykset as-karruttavat. Taidelähtöiset menetelmät toimivat myös ennalta ehkäisevässä työssä. Ryhmässä toteutettu taidetoiminta tarjoaa myös monia etuja nuoren suotuisalle kehitykselle. Ryhmässä tapahtuu sosiaalista oppimista ja ryhmä voi olla liikkeelle paneva voima omien kykyjen kehittämiseen sekä omien voimavarojen löytymiseen. (Iivanainen 2019, 70–71.)

Tutkittaessa taiteen vastaanottamista painotetaan usein kokemuksellisuutta ja tässä opinnäyte-työssäkin olemme halunneet tutkia nimenomaan taidelähtöisten menetelmien antamia kokemuk-sia. Taiteen kokemus voi olla intensiivinen ja voimakas, ja syvästi koettua taidekokemusta voidaan kuvailla elämykseksi. Se sisältää omakohtaisen suhteen muodostamisen teokseen tai tilanteeseen sekä tunteiden mukanaolon. Lähtökohtana kaikessa taiteen kokemisessa on kokijan henkilökoh-tainen ja oma taidekäsitelmä, joten taiteen merkitystä on vaikeaa selvittää ylipäänsä. (Strandman, 2007. 161.) Taiteen suuri vetovoima ja sen olemassaolo on sen sisimmiltään syvässä ja terapeut-tisessä olemuksessa. (Mantere 1995, 54).

Taiteen tekeminen on aina kokonaisvaltaista ja taide-elämyksen syntyyn vaikuttavat sosiaalisen ympäristön ja aistitoiminnan lisäksi tunteet sekä niitä välittävä psykofysiologinen järjestelmä. Tun-teita synnyttävät kulttuuri- ja taide-elämykset vaikuttavat psykofysiologiseen säätelyjärjestelmään ja tasapainottavat sen toimintaa. Taiteella ja kulttuurilla on myös vaikutuksia sosiaalisiin hyvän elä-män kokemuksiin, sillä taide toimii kommunikaation sekä vuorovaikutuksen välineenä ja näin mah-dollistaa kohtaamisia. (Vuorinen 2013, 8–9.)

Taiteella voidaan syventää sekä täydentää jo tiedettyä tietoa, kun taidetta tulkitaan siellä, missä kokemukset ja tunteet kohtaavat. Taidetta tiedon tuottajana ei tule kuitenkaan käyttää asiakirjojen täyttämiseen, vaan lähtöarvoisesti se on aina yksilöä varten. Taide- ja kulttuurilähtöiset työmenetelmät voivat toimia apuna syventämään tietoa sekä ymmärrystä lastensuojelussa, jossa usein joudutaan tekemään töitä tiedon katvealueilla. Vaikka taiteeseen nojaavat tutkimusmenetelmät eivät tuotaisikaan yhtään sen enempää tietoa, kuin perinteiset menetelmät, niillä saadaan uusia syvyyksiä, näkökulmia, rakenteita ja uusia avauksia, joista voidaan tuottaa yhteisiä merkityksiä. (Känkänen 2013, 111.)

Sijaishuoltoyksikössä toteutetun taidetapahtuman taidetyöpajoissa on hyödynnetty erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä. Nämä tarjoavat mahdollisuuden tarkastella asioita esimerkiksi visuaalisesti, äänellisesti, kehollisesti tai vain kuvitteellisesti. Ennen taidepajoja osallistujille on tehty erilaisia kehollisia lämmittäviä harjoituksia. Taidelähtöiset menetelmät, joita pajoissa on hyödynnetty ovat kuvataide, sanataide ja musiikki. Seuraavaksi avaamme kyseisiä taidelähtöisiä menetelmiä.

3.1 Kuvataide

Asiakastyössä ja ohjauksessa kuvataiteellisten menetelmien käyttö voi tarkoittaa esimerkiksi maa-laamista, piirtämistä, rakentelua tai muovailua, eli omaa taiteellista tuottamista. Tuotoksiin voidaan peilata omia kokemuksia, muistoja, odotuksia ja toiveita. Jotta kaikki uskaltavat antaa itselleen mahdollisuuden kokeilla erilaisia tekniikoita ja välineitä ilman paineita, on tunnelman oltava turvallinen ja myönteinen. Tärkeintä kuvataiteellista ilmaisua ohjatessa onkin pyrkiä ohjaamaan osallistujia voittamaan heidän mielessään olevat esteet ja kynnykset. (Iivanainen 2019, 58–59.)

Sijaishuoltoyksikössä X järjestetyissä taidepajoissa kuvataidepaja oli teemaltaan *vapaa viiva*, jossa tutustuttiin nykytaiteeseen sekä *aseemiseen* kirjoittamiseen. Toimintona tehtiin teoksia isolle paperille vapaalla viivalla ilman vaatimusta, että sen tulisi esittää mitään. Teoksiin lisättiin väriä ja toiselle paperille kirjoitettiin silmät kiinni lauseita tai sanoja, joita halutessaan sai lisätä omaan teokseen. Viimeisessä kuvataidepajassa tehtiin *voimapaita*, joka oli kannanotto johonkin nuoren haluamaan asiaan. Paitaa sai maalata, repiä ja käsitellä täysin, miten osallistuja itse halusi. Tärkeintä oli, että nuori itse tietää, mikä paidan sanoma on.

Nuorelle voidaan antaa mahdollisuus vaikeiden asioiden käsittelemiseen kuvataidemenetelmien avulla. Haasteellisuutta nuoren hoitamiseen ja kasvattamiseen lisää se, jos nuoren tunne-elämän kehitys on hidastunut jo elämän alkutaipaleella. Kuvataiteen avulla pystytään edistämään, ennaltaehkäisemään ja tukemaan nuoren kehitystä sekä työ- ja toimintakykyä. Kuvataiteessa taide on mielikuvien sekä tunteiden kieltä ja lisäksi se on vuorovaikutuksen, visuaalisen ajattelun ja ilmaisun erityistä aluetta. Se palvelee voimaantumista, henkilökohtaista kasvua sekä toimii sosiaalisen ja yksilöllisen ongelmanratkaisun apuna. (Armia 2012. 84–85.)

Nuoren kasvaessa fyysisemotionaalinen kehittyminen ja lisääntyneet kompleksiset ajatteluprosessit voivat johtaa kuvailmaisuun, jossa ilmaistaan myös voimakkaita tunteita ja psykologisia tiloja (Kärkkäinen, 2008. 85). Parhaimmillaan kuvataide voi auttaa nuorta hyväksymään ja ymmärtämään jotakin. Se voi myös olla keino, millä nuori pystyy kertomaan vaikeistakin asioista aikuiselle. Kuvataiteen avulla myös saatetaan kokea jotain merkittävää, vaikeaa tai kaunista uudelleen. (Armia 2012, 89.)

3.2 Sanataide

Sanataidepajassa täydennettiin valmiista runopohjasta runomuotokuva mukana olevasta opettajasta sekä osallistujasta itsestä. Toisena toimintona nuoret kirjoittivat lyhyen kuvauksen sisällään asuvasta taiteilijahahmosta sekä siitä, millaista taidetta kyseinen sisäinen taiteilija tahtoo tehdä. Anonyymit tekstit kirjoitettiin kortteihin, jotka suljettiin kuoriin, jonka jälkeen ohjaava taiteilija keräsi kuoret tulevien toimintojen ideointia varten.

Sanataide on taidemuoto, jossa lapsen ja nuoren kielitajua vahvistetaan luovien työskentelymenetelmien avulla. Menetelmien lähtökohtana ovat esimerkiksi mielikuvitus, luova kirjoittaminen sekä suullinen kerronta. Moninaiset lähtökohdat tekevät sanataiteen menetelmistä vaihtelevia ja monipuolisia. Harjoitusten lähtökohtana on usein oman ympäristön hahmottaminen, kuten millaisia kertomuksia lapsen tai nuoren omassa elämäntarinassa on, ja miten hän osaa pukea maailmansa sanoiksi. (Opetushallitus, Sanataide ja kirjallisuus.)

Sanataiteen avulla voidaan rohkaista nuorta käyttämään luovuutta, löytämään tapansa ilmaista itseään sekä päästämään mielikuvituksensa lentoon. Sanataiteessa havainnoidaan maailmaa, leikitellään ajatuksilla ja tarinoilla sekä hyödynnetään erilaisia ilmaisukeinoja. (Sanataideyhdistys Ra-

pina, 2021.) Kieli on ajattelun väline ja sillä on tärkeä merkitys kasvussa ja kehityksessä kohti aikuisuutta. Se tukee omien tunteiden tunnistamista ja sanoittamista, itsetuntemusta sekä empatiaa. (Pohjoinen kulttuurilehti, 2016.) Lyhykäisydessään se on tarinoita, sanoilla taiteilua, kielellistä ilmaisua sekä omien kokemusten ja tarinoiden laittamista sanalliseen muotoon. (Ikonen 2008, 6–11)

Sanataiteen menetelmistä luova kirjoittaminen pitää sisällään monipuolisesti erilaisia kirjoittamisen lajeja ja harjoituksia, kuten runous ja päiväkirjan kirjoittaminen. Luova kirjoittaminen tarjoaa mahdollisuuden reflektoida oman elämäntilanteen tuntemuksia sekä kirjoittaa näkyväksi aiempia traumaattisia kokemuksia. Kirjoittaminen on usein yksin tapahtuvaa toimintaa, mutta sen jakaminen esimerkiksi kirjoittajaryhmissä voi tuottaa terveyttä edistäviä kokemuksia. (Houni & Turpeinen & Vuolasto 2020, 60.)

Yleisesti kirjoittamista tarkastellaan sen perusteella syntyvän tekstin mukaan ja kirjoittamisen opetuksella sekä ohjauksella tähdätään mahdollisimman selkeään, hyvin jäsennehtyyn tuotokseen. Tällöin kirjoittaja joutuu pitämään kirjoituksen vastaanottajan, lukijan, mielessään tekstiä rakentaessaan. Tästä syystä moni voikin pitää kirjoittamista työläänä ja vaikeana. Kirjoittamista voidaan kuitenkin käyttää myös välineenä itseymmärryksen ja hyvinvoinnin tarpeisiin, jolloin olennaista on se, mitä kirjoittaminen tuottaa kirjoittajalle ja millainen kokemus siitä syntyy. Pääpaino ei tällöin ole syntyvässä tekstissä, eikä taitavuudella ole merkitystä. (Karjalainen 2019, 101–102.)

Kirjoittamisen avulla voidaan tutkia ja selkeyttää omia ajatuksia sekä jäsentää elettyä elämää ja orientoitua tulevaan. Se voi myös toimia apuvälineenä oman identiteetin tarkastelulle ja rakentumiselle, oman näkökulman esiintuomiselle sekä osallisuuden vahvistumiselle. Omasta elämästä ja kokemuksista kertominen kuuluu olennaisesti ihmisenä olemiseen ja taitoa kertoa itsestään voidaan pitää kansalaistaitona, jota tarvitaan esimerkiksi työ- ja koulutuspaikan haussa sekä sosiaalisissa tilanteissa. Jos kertomisen taitoa ei ole, on vaikea tuoda esille omaa asiaansa ja näkökulmaansa. Tällöin henkilö tulee kerrotuksi jonkun muun, kuten viranomaisen toimesta. Henkilön tarinan kertoo esimerkiksi sosiaalialan ammattilainen ja tarina kerrotaan usein siitä näkökulmasta, joka on ammattilaisen kannalta keskeisin. (Karjalainen 2019, 102, 104.)

3.3 Musiikki

Musiikkipajassa käytiin rap -musiikin historiaa ääninäyttein lävitse sekä kerrottiin vaikeista oloista tulleista musiikintekijöistä ja siitä, mitä rap on heille merkinnyt. Harjoitteena osallistujat tekivät sanalistan omista päivän arkisista asioista ja sanoille tehtiin riimiparit ja riimipareille lauseet. Lisäksi esiteltiin, miten ihan käytännössä tehdään rap -musiikille taustoja.

Musiikillinen toiminta antaa mahdollisuuden oppia itsestämme, toisistamme sekä vuorovaikutuksesta. Sen kuunteleminen, laulaminen, soittaminen ja kokeminen voi tuoda uusia näkökulmia elämään sekä lisätä ihmisen voimavaroja. Musiikki vaikuttaakin ihmiseen hyvin kokonaisvaltaisesti ja se lisää muun muassa empatiakykyä, itsesäätelyä ja osallisuuden kokemusta. Pelkästään musiikin kuunteleminen yhdessä voi rakentaa yhteisöllisen kokemuksen ja musiikin avulla voimme kokea yhdessä olemisen voimakkaammin kuin muulloin. (Huhtinen-Hildén 2019, 21–22, 27.)

Musiikki voi olla nuoruusiässä tärkeä kanava tunteiden esiintulolle, ja se auttaa nuoria muun muassa etsimään ja sanoittamaan tunteita sekä esittämään kannanottoja. Musiikki voi tarjota nuorille työkaluja mielenhallinnan ja mielenliikkeiden tunnusteluun, sekä toimia väylänä vaiennettujen äänten ulostuloon ja oman tarinan kerrontaan. (Känkänen 2013, 47–48.) Musiikilla on muutenkin nuoren elämässä erityisen vahva merkitys tunnetilojen säätelyssä sekä identiteetin muovaamisessa. Musiikin avulla voidaan työstää erilaisia tunnekokemuksia sekä saada hyväksyntää ja ymmärrystä omille tunteille. Musiikki voi myös rentouttaa, irrottaa murheista ja tuoda hyvää mieltä. Musiikillinen toiminta ja kokemukset lisäävät sanattoman vuorovaikutuksen, herkistymisen ja kohtaamisen muodossa elämäämme uusia ulottuvuuksia. (Huhtinen-Hildén 2019, 35, 51.)

Yksi Päivi Känkänen väitöskirjan, *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia*, tutkimuskohteista on ollut Harvialan koulukodin, *Räpätesä roiskuu –rap-musiikkihanke*. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että musiikkiin liittyvien hyvää tekevien vaikutusten on mahdollista siirtyä myös arjen muihin toimintoihin. Hankkeessa tämä on näkynyt siten, että kiinnostavan ja mielekkääksi koetun toiminnan yhteydessä lisääntynyt keskittymiskyky ja pitkäjännitteisyys ovat siirtyneet myös muihin toimintoihin. (Känkänen 2013, 48, 57.)

3.4 Osallisuus

Osallisuus kuuluu usein keskeisenä elementtinä erilaiseen taideilmaisuun. Osallisuuden vahvistaminen onkin jo pitkään ollut yksi lastensuojelun kehityssuunnista. Lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla ja nuorilla saattaa usein olla kokemuksia sivuun jäämisestä sekä loukatuksi ja hylätyksi tulemisesta. Sijoitus on aina lapselle koetteleva tapahtuma, vaikka siihen liittyisi paljon hyviäkin puolia. Lastensuojelun asiakkaan kokemus voi olla se, että hänen elämäänsä liittyvät muutokset tulevat ulkoapäin. Tällöin kokemus omista mahdollisuuksista toimia aktiivisena toimijana omassa asiassa voi jäädä vähäiseksi. Kaikki elämässä kohdatut vastoinkäymiset ja vaikeudet eivät kuitenkaan vaaranna lapsen kehitystä, vaan oleellista on, kuinka lasta pystytään tukemaan niissä selviytymisessä. (Känkänen & Rainio 2010, 5–6.)

Yksi tärkeä kehitystä tukeva tekijä on osallisuuden kokemus ja tunne siitä, että itsellä on mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Perinteiset auttamisen menetelmät eivät palvele kaikkia lapsia ja nuoria, vaan niiden tulee olla lapsen erityisiin tarpeisiin mukautuvia. Näitä erityisiä tarpeita voidaan lähestyä esimerkiksi taiteen kautta. Taideilmaisun keinoin itsestään on mahdollista löytää täysin uusia voimavaroja ja taitoja. (Känkänen & Rainio 2010, 6.) On aikuisten ja ohjaajien tehtävä luoda turvallinen ilmapiiri, missä nuoret pystyvät rohkeasti kertomaan omista kokemuksistaan ja näkemyksistään. (Helminen 2019, 45.)

Osallisuuden kokemukseen vaaditaan tunne siitä, että voimme itse vaikuttaa kokemuksiimme ja muokata sekä tulkita niiden merkityksiä elämässämme. Yhdessä koettu luova toiminta voi lisätä osallisuuden kokemusta. Luovan toiminnan kautta osallisuuden ja hyvinvoinnin tila voi laajentua, sillä luovuus vahvistaa hyvinvointia lisääviä, aineettomia resursseja. Tällaisia resursseja voivat olla esimerkiksi luottamus sekä kyky ilmaista tunteita ja kokemuksia. (Huhtinen-Hildén & Karjalainen 2019, 13–14.)

Lasten ja nuorten osallisuutta on tutkittu laajemmalla yhteiskunnan tasolla Lastensuojelun Keskusliiton toimesta. Vuonna 2018 kerätyssä verkkokyselyssä oli kartoitettu lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia omassa arjen ympäristössä. Vaikka kysely oli pienimuotoinen eikä sen tuloksia siksi voida täysin yleistää, kuvaavat ne hyvin lasten ja nuorten vaikuttamistyössään tärkeinä pitämiään asioita. Kyselyn mukaan, kun lapsia kuullaan päätöksentekoprosessissa, aikuisten tekemät päätökset vastaavat paremmin heidän tarpeisiinsa. Lasten ja nuorten mielestä on tärkeää, että päätöksentekijät arvostavat heidän työtään. (Lastensuojelun keskusliitto, 2018.)

Osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin. Se on kuulumista ja kuulluksi tulemistä omana itsenään, kykyä vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin. Vakava psyykinen kuormittuneisuus, yksinäisyys ja huonoksi koettu työkyky katsotaan liittyvän matalaan osallisuuden kokemukseen. Riittävä osallisuuden kokemus taas lisää hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. Osallisuuden tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää. Osallisuuden kokemuksen kokenut ihminen näkee enemmän mahdollisuuksia, motivoituu ja rohkaistuu tarttumaan mahdollisuuksiin. (THL, 2020.)

Lastensuojelun velvollisuus on toimia lapsen edun mukaisesti lasta koskevissa asioissa ja tilanteissa. Lastensuojelun näkökulmasta lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, miten lapsi itse voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on ratkaisevaa, onko hänellä mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävissä yhteisöissä. Kun lapsella on mahdollisuus osallistua perheen, suvun, oman asuinalueen ja muiden hänelle merkittävien yhteisöjen elämään ja toimintaan, rakentaa se ymmärrystä siitä, kuka hän on, mihin hän kuuluu, sekä miten hän elää. Lapsen osallisuus on siis yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. (Hotari & Oranen & Pösö 2009, 149.)

Lapsen oikeus osallisuuteen on kirjattuna lainsäädäntöön kansainvälisellä ja kansallisella tasolla. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa on määritelty kaikille lapsille kuuluva oikeus osallisuuteen. Sopimus velvoittaa takaamaan lapsille osallistumisen ja mielipiteen ilmaisemisen mahdollisuuden kaikissa heitä koskevissa asioissa. Myös Suomen lainsäädännössä on laajasti esillä lapsen oikeus osallisuuteen. Esimerkiksi laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) säädetään, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lastensuojelulaissa (417/2007) säädetään lapsen oikeudesta osallisuuteen kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. Lapsen mielipiteet ja toivomukset on aina, iästä riippumatta, selvitettävä ja hänelle on annettava tietoa häntä koskevasta asiasta. (Hotari & Oranen & Pösö 2009, 149–150.)

Osallisuutta voidaan tarkastella juridisen tason rinnalla myös osallisuuden kokemuksena. Gretschel (2002, 93–94) on teoksessa *Kunta nuorten osallisuusympäristönä: nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin* määritellyt osallisuutta osallisuuden tunteen kautta. Hänen mukaansa osallisuuden tunnetta kuvaavat

käsitteen empowerment suomennot, voimaantuminen ja valtautuminen. Osallisuuden tunteeeseen kuuluu tunne pätevydestä ja siitä, että oma rooli on merkittävä. Gretchelin määritelmän mukaan pätevyden tunne ja oman roolin arvostaminen tuo henkilölle kompetenssia tuoda ilmi hänen toiminnalleen asettamia tavoitteita, pyrkimyksiä ja odotuksia sekä arvioida niiden toteutumista osana yhteisöä.

Sosiaali-, käyttäytymis-, ja terveystieteellisen tutkimukseen perustuen osallisuus ja erilaiset osallisuutta lisäävät toimet voidaan jaotella kolmeen osa-alueeseen. Ne ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa sitä, että jokaisella on mahdollisuus omannäköiseen elämään. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa tarkoittaa, että on mahdollisuus vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin ja kuulua itselleen tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Osallisuus yhteisestä hyvästä taas tarkoittaa mahdollisuutta yhdessä tekemiseen, joka on toimintaa ja arvoja, mistä seuraa arvostusta, kiitosta ja yhteyksiä muihin ihmisiin. (THL, 2020.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä luvussa käsittelemme tutkimuksen prosessia. Kerromme tutkimuksen tavoitteet ja tarkoituksen, tutkimuksen kohdejoukon sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Pohdimme myös tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

Tämän tutkimuksen aihepiiri lähti kiinnostuksestamme lastensuojelua kohtaan. Tämän jälkeen olimme yhteydessä alalla toimiviin toimeksiantajiin mahdollisesta opinnäytetyön toteuttamisesta. Toimeksiantajan selvittyä suunnittelimme yhdessä toimeksiantajan kanssa tarkemmin tutkimustehtävän, joka palveli heidän tavoitteitaan ja kehitti meidän ammatillista osaamistamme.

Tavoitteena on ollut kehittää omaa ammatillista osaamista pohjautuen sosionomikoulutuksen kompetenssialueisiin. Tämän opinnäytetyöprosessin keskeisiksi sosionomikoulutuksen kompetenssialueiksi muodostuivat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. (Arene 2017, 10). Tavoitteena oli tehdä ammatillista ja eettistä reflektiota koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tavoitteena oli myös oppia asiakastyön osaamista sekä oppia tunnistamaan ja huomioimaan nuorten hyvinvointia suojaavia sekä riskitekijöitä haastattelujen ja haastatteluaineiston analysoinnin kautta. Samalla halusimme myös kehittää omaa kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista esimerkiksi tietoperustan keräämisen, haastattelujen suunnittelun ja ammatillisen reflektion avulla, jota teimme tavoitteellisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lisäksi tavoitteena oli tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kehittäminen, tämän opinnäytetyön suunnittelun ja toteuttamisen avulla.

Olemme keränneet tietoa taidepajojen antamista kokemuksista sijaishuoltoyksikössä toteutettuihin taidepajoihin osallistuneilta nuorilta. Samalla tavoitteena on ollut myös kehittää omaa ammattitaitoa, ammatillista osaamista ja valmiuksia. Tutkimuksemme on kuvaileva, eli tutkimuksessa dokumentoidaan sen keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä. Tutkimuksen aikana kaikille sijoitusyksikön nuorille annettiin tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua haastatteluihin ja tuoda omat kokemuksensa esille. Tutkimuksen aikana olemme reflektoineet kriittisestikin omaa ammatillisuutta, esimerkiksi tutkimuksen toteuttamistavan suhteen sekä perehtyneet taiteen mahdollistamia tapoja vähentää ja ehkäistä epätasa-arvoa. Tutkimuksen myötä olemme myös rakentaneet yhteistyöverkostoja, jotta vähän tutkitusta aiheesta saataisiin tuotettua hieman enemmän tietoa. (Huttunen, 2022)

Tutkimuskysymyksenä on: *Millaisia kokemuksia sijaishuoltoyksikköön X sijoitetuilla nuorilla on yksikössä toteutetuista taidepajoista?* Tutkimuskysymys on muodostettu aiemman tutkimustiedon sekä teorian pohjalta. Tässä opinnäytetyössä on tutkittu vain yhden tietyn sijaishuoltoyksikön nuorten kokemuksia siellä järjestettyjen taidetapahtumien osalta. Sen vuoksi tutkimuskysymystä ei ole asetettu yleisellä tasolla koskemaan kaikkia sijaishuollossa olevia nuoria.

Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että taidelähtöiset menetelmät voivat antaa nuorille monenlaisia kokemuksia ja keinoja päästä kosketuksiin tunteidensa kanssa. Tutkimuskysymys on laaja, mutta se on myös perusteltu, sillä emme voi etukäteen tietää, millaisia kokemuksia taidelähtöiset menetelmät antavat nuorille. Emme halua kysymyksenasettelulla rajata minkäänlaisia kokemuksia pois. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimustehtävä asetetaan yleisellä tasolla ja se saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. Todellisen elämän kuvaaminen on kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta ja tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 126, 161.)

Tutkimuksellamme ei ole varsinaista hypoteesia, sillä sen tarkoituksena on laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti paljastaa odottamattomia seikkoja, ei testata aiempaa teoriaa tai olettamusta. Aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti ja monitahoisesti. Tutkija ei määrää sitä mikä on tärkeää, vaan oleelliset asiat nousevat nuorten omista kokemuksista. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista myös se, että tutkimusta toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2010, 164.)

4.1 Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat

Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusperinteen mukaan tutkimuksemme taustalla on ihmiskäsitys siitä, että millainen ihminen on tutkimuksen kohteena sekä tiedonkäsitys, eli kuinka tämän kaltaisesta lähteestä saadaan tietoa ja millaista tämä tieto pohjimmiltaan on. Ihminen on siis tutkijana sekä tutkimuksen kohteena. Keskeisiä käsitteitä tutkimuksen kannalta on merkitys, kokemus ja yhteisöllisyys sekä ymmärtäminen ja tulkinta. Koska kaikki ilmiöt merkitsevät ihmiselle jotain ja kokemukset rakentuvat näiden merkitysten mukaan, kokemusten merkitykset kohdentuvat tutkimuksen pääasialliseksi kohteeksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 30–31).

Tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla, jonka kysymykset rakentuivat tämän opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen kautta sekä keskeisistä käsitteistä nousevista teemoista. Kyselyssä käsiteltiin ja mitattiin juuri niitä asioita, joita teoreettisella tasolla myös käsitellään. (Vilkkä 2021, 83) Teemahaastattelu etenee ennakkoon valikoitujen teemojen sekä teemoihin liittyvien tarkennusten avulla. Etuna teemahaastattelussa on, että haastattelun aikana kysymyksiä voidaan tarkentaa ja kohdentaa haastatteluissa tulevien vastauksien perusteella. Haastatteluissa ei kuitenkaan voida kysyä mitä tahansa, vaan kysymyksillä on tarkoitus saada vastauksia tutkimuksen asetamiin kysymyksiin. Nostetut teemat perustuvat tutkimusta ohjaavaan viitekehykseen, jo tiedettyyn tietoon tutkittavaan asiaan liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 65–66)

Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta nostetaan esille keskeiset aiheet tai teemat, jotta tutkimusongelmaan saadaan vastattua. Tavoitteena on, että jokaiseen teemaan vastaaja pystyisi antamaan oman näkemyksensä asiasta. Teemahaastattelun pulmana nähdään se, että usein kysymykset peilaavat tutkijan omaa käsitystä tutkittavasta asiasta. Vastaaja voi tunnistaa tämän kysymyksen muotoilusta, eikä tällöin vastaa omien kokemustensa perusteella, vaan vastaa tutkijan haluamalla tavalla. (Vilkkä 2015, 79, 103.)

4.2 Osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimusta varten haastateltiin neljää sijaishuoltoyksiköön X sijoitettuna olevaa nuorta ja haastattelut on toteuttanut kyseisen sijaishuoltoyksikön työntekijä. Alkuperäinen suunnitelma oli toteuttaa teemahaastattelut kesän 2021 alussa, mutta yhteistyökumppanin aikataulullisten muutoksien vuoksi tutkimuksen aineisto on kerätty syksyn 2021 aikana.

Alun perin tarkoituksena oli saada haastatella tätä tutkimusta varten viittä taidepajoihin osallistunutta nuorta, mutta lopulta aineisto kutistui neljään haastatteluun. Koronapandemian luomien rajoitusten vuoksi sekä sijaishuoltoyksikön tekemän linjauksen vuoksi emme itse voineet haastatteluja toteuttaa, vaan sijaishuoltoyksikön työntekijä on toteuttanut haastattelut. On kuitenkin perusteltua, että haastattelijana on toiminut sijaishuoltoyksikön työntekijä, joka on myös osallistunut järjestettyihin taidepajoihin nuorten kanssa, sillä haastattelijan tulisi tietää haastattelun tarkoitusperät. Haastattelijaa ei näin ollen tarvitse erikseen perehdyttää tutkimuksen aihepiiriin, teemoihin sekä tavoitteisiin. (Vilkkä 2015, 106)

Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta on pyydetty suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Haastattelua varten ei ole tehty kirjallista suostumusta, vaan sijaishuoltoyksikön työntekijä on käynyt nuoren kanssa keskustelun haastatteluun osallistumisesta. Tämä keskustelu ja nuoren antama suostumus on kirjattu nuoren tietoihin asiakastietojärjestelmään. Haastattelussa nuorelta on kysytty suostumus tutkimusmateriaalin käyttöön, jossa on selvinnyt myös se, että tutkimuksessa kerättyä aineistoa käytetään eri organisaation opiskelijoiden toteuttamaan opinnäytetyöhön.

Vapaaehtoisuuden periaatetta ja itsemääräämisoikeutta on noudatettava riippumatta siitä, onko tutkimukseen saatu huoltajan tai laillisen edustajan suostumus. Mikäli tutkimukseen osallistuminen ei ole alaikäisen tahdon ja edun mukaista, se on keskeytettävä. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 15.) Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla nuorella on ollut oikeus keskeyttää osallistuminen, peruuttaa suostumus, saada tietoa tutkittavasta sisällöstä sekä henkilötietojensa käsittelystä ja kerätyn aineiston säilyttämisestä, saada selkeä kuva tutkimuksen tavoitteista sekä tietää milloin on tutkittavana (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9).

4.3 Aineiston analyysi

Haastattelunauhut on litteroitu kokonaisuudessaan tutkimusaineiston analysointia varten. Haastatteluaineistoa tuli noin 50 minuuttia ja litteroitua, eli tekstiksi muutettua aineistoa, tuli yhteensä 26 sivua. Litteroinnissa keskityimme puheen pääsisältöön. Litteroinnissa haastattelut on muutettu tekstiksi mahdollisimman tarkasti litterointisymboleja hyödyntäen aineiston analysoinnin ja läpikäymisen helpottamiseksi (Vilka 2021, 110–111). Litteroinnin jälkeen aineisto on luettu ja *tematisoitu*, eli aineisto on pyritty jakamaan sekä ryhmittelemään yhteisiin teemoihin, jotka auttavat tutkimuskysymykseen vastaamisessa (Eskola 2018, 190). Tutkimuskysymyksen kannalta aineistosta on pyritty ottamaan kaikki tarpeeton informaatio pois, ilman, että sisältö siitä muuten kärsii tai kadottaisi informaatiota. Tiivistetty aineisto on ryhmitelty uudeksi selkeäksi kokonaisuudeksi, jonka rakentamista on ohjannut opinnäytetyömme tutkimuskysymys (Vilka 2021, 110–111, 132).

Kerätty aineisto on litteroinnin aikana *anonymisoitu*, eli kaikki mahdolliset nimet, paikat tai muut tunnistetiedot, joiden avulla henkilöitä voitaisiin tunnistaa, poistettiin, muutettiin tai annettiin peitenimi tarpeen vaatiessa. Tarkoituksena on kuitenkin ollut pitää aineisto johdonmukaisena ja ymmärrettävänä, jotta aineistoa voidaan hyödyntää myöhemminkin niin tarvittaessa. (Kuula 2011, 214–215, 219). Litteroinnin jälkeen puhelin, jossa haastattelut olivat, toimitettiin henkilökohtaisesti takaisin toimeksiantajalle. Haastatteluista ei otettu yhtäkään kopiota itsellemme.

Haastatteluaineisto on litteroinnin jälkeen koodattu sekä analysoitu. Menetelmänä koodausta voidaan pitää työvälineenä sekä työvaiheena, jossa aineisto järjestetään ja luokitellaan varsinaista analyysia varten. Koodaamisessa aineiston osia yhdistellään sekä erotetaan ominaisuuksien mukaan samanlaisien luokkien alle, joille annetaan nimi ominaisuuksien mukaan. Esimerkiksi eri taiteidenlajeja koskeva haastattelu voidaan koodata erilaisten taidesuuntausten koskevien luokkien alle ”kuvataide” tai ”musiikki”. Tämän jälkeen näiden luokkien alle rakentuu alaluokkia. Esimerkiksi edellä mainitun ”kuvataiteen” alle voisi syntyä alaluokkina ”vesivärimaalaukset” ja ”hiilityöt”. Kaikkea ei ole mahdollista koodata, jonka myötä tutkimuskysymys on ohjannut materiaalin koodausta sekä analyysiä. Pääluokat, jotka haastatteluaineistosta nousivat, olivat: taiteen kokeminen, osallisuus, kokemus taidepajojen taiteilijoista, kokemus taidepajoista sekä taidepajat osana sijaishuoltoyksikön toimintaa ja niiden mahdollinen jatkaminen tulevaisuudessa. Koodauksessa käytettiin perinteistä ”värikynä” tapaa, eli samaan luokkaan kuuluvat tekstit merkittiin samoilla väreillä. (Kallinen & Kinnunen, 2022)

Aineiston analyysilla on haastatteluaineistosta koodauksen jälkeen luotu kokonaisuus, jonka perusteella on voitu tehdä johtopäätöksiä ja perusteltuja tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysissa päämääränä on päätyä onnistuneisiin tulkintoihin ja tulkintaa tapahtuukin koko prosessin ajan. Analyysissa pyritään uskottavaan tulkintaan sekä totuudenmukaisuuteen ja se on keino jäsentää aineistoa tulkintaa varten. (Puusa & Juuti 2020, 148–149.) Aineistolähtöinen analyysi on kuitenkin haastava toteuttaa, sillä on hyväksyttävä, että täysin objektiivisia havaintoja ei ole. Mukana on jo ennalta käytettyjä sekä tutkittuja käsitteitä, jotka ovat tutkijan asettamia ja näin ollen vaikuttavat tuloksiin. Aineistoa analysoidessa tuleekin kontrolloida sitä, että analysointi toteutuisikin saadun aineiston ehdoilla, eikä omien ennakkoluulojen pohjalta. Tätä kyseistä ongelmaa pyritään fenomenologishermeneuttisessa perinteessä ratkaisemaan niin, että tutkija kirjoittaa ylös omat ennakkokäsityksensä asiaan kuuluvista ilmiöistä sekä suhtautuu tietoisesti niihin analyysia toteuttaessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81.)

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tekijöiden avoimesti ja selkeästi kirjoitetuilla valinnoilla, valituilla tekotavoilla sekä pulmillä. Tämän myötä tutkimusprosessia kuvaavan tekstin tulee olla läpinäkyvää, jonka myötä lukija pystyisi selkeästi lukemaan tutkimuksen tekijöiden tekemiä

valintoja, ratkaisuja sekä ajatuksia. Laadullinen tutkimus on subjektiivista tutkijoiden toimintaa, joten on tärkeää tuoda subjektiiviset mielipiteet myös selkeästi esille, ja kuvata tutkimuksen kulku alusta loppuun tarkasti, jotta lukijat pystyvät arvioimaan onko tutkimuksen kulku ollut sopiva. (Kallinen & Kinnunen, 2022)

Koska olemme tutkineet nuorten omia kokemuksia, ei ole olemassa oikeita tai väriä vastauksia, vaan olemme käsitelleet nuorten kokemuksia totena. Osallistumisjoukko tutkimukseen oli pieni, mutta heidän käyttämisensä oli perusteltua, sillä Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi -kirjassa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85) todetaan, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan muun muassa kuvamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa ja ymmärtämään tiettyä toimintaa sekä antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Näin ollen on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemus asiasta.

Tutkimustamme on ohjannut kaikkia tieteenalaja koskevat yleiset eettiset periaatteet, eli olemme sitoutuneet kunnioittamaan tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä tutkimus on toteutettu siten, että siitä ei ole aiheutunut kenellekään mukana olevalle henkilölle tai yhteisölle mitään haittaa eikä vahinkoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7). Tutkimukseen osallistuvilta nuorilta on pyydetty suostumus haastatteluun sekä haastatteluaineiston käyttämiseen tässä opinnäytetyössä. Rekisterinpitäjällä (tutkimusorganisaatio) on tietosuojasetuksen myötä osoitusvelvollisuus siitä, miten henkilötietoja käsitellään. Rekisterinpitäjän on siis osoitettava miten tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaisia periaatteita noudatetaan. Käytännössä on kyse kirjallisesta dokumentaatiosta henkilötietojen käsittelyyn ja käsittelyperusteisiin liittyvistä käytänteistä, jotka voivat olla tutkittavalle toimitettavat mahdolliset suostumuslomakkeet, infokirjeet ja tietosuojaselosteet. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 22.)

Alaikäisten henkilöiden ollessa tutkimuksemme kohteena esiin nousi tutkimuseettinen kysymys lasten itsemääräämisoikeudesta. Minkä ikäinen henkilö on kompetentti päättämään itse osallistumisestaan tutkimukseen? 15 vuoden ikää on pidetty rajana siinä, saako lapsi tai nuori päättää yksin tutkimukseen osallistumisesta, vai tarvitaanko myös hänen huoltajansa suostumus. Nuoren oma suostumus sekä vanhempien informointi riittää, jos hän on täyttänyt 15-vuotta. (Rutanen & Vehkalahti 2019, 13–14.) Koska tutkimuksessa haastateltiin kodin ulkopuolelle sijoitettuja nuoria, on heidän sosiaalityöntekijänsä todisteellisesti informoitu asiasta. Lisäksi nuoren huoltajia on informoitu niin, että he ovat tietoisia tutkimukseen osallistumisesta.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa käymme läpi tutkimuksen tulokset sekä johtopäätökset. Haastatteluaineistosta esille nousivat seuraavat teemat: *taiteen kokeminen, osallisuus, kokemus taidepajojen taitelijoista, kokemus taidepajoista sekä taidepajat osana sijaishuoltoyksikön toimintaa ja niiden mahdollinen jatkaminen tulevaisuudessa*. Lisäksi tässä luvussa olemme nostaneet esiin muutamia aihetta kuvaavia sitaatteja nuorten haastatteluista.

Eri pajoissa nuoret tutustuivat rap-musiikkiin sekä -lyriikan kirjoittamiseen, luovaan piirtämiseen sekä kirjoittamiseen matalan kynnyksen harjoitteiden avulla sekä *voimapaikan* tekemiseen, jossa paitaa sai käsitellä haluamallaan tavalla esimerkiksi maalamalla lauseita tai kuvia paitaan. Toiminnallisten taidepajojen lisäksi sijaishuoltoyksikössä esitettiin kolme osallistavaa teosta, joissa kantavana teemana toimi rajat, niiden asettaminen sekä niiden rikkominen. Taidepajoihin osallistuminen oli aina vapaaehtoista, kuten myös teoksissa osallisena oleminen.

”No siis sehän on ihan mukava, että ne täällä järjestettiin, ku ei sitä nyt varmaan niinku kotonalla tulis käytyä tämmösissä.”

Haastatteluiden perusteella osallistuminen taidepajoihin sekä se, että pajoja oli järjestetty, oli koettu miellyttävänä kokemuksena. Mahdollisuus kokeilla erilaisia taidemenetelmiä sekä taiteen, varsinkin rap-musiikin historiasta oppiminen oli koettu kiinnostavana ja mieltävänä asiana. Haastattelujen perusteella nuoret pitivät hyvänä asiana sitä, että tarjolla oli mahdollisuuksia kokea laajasti erilaisia taiteen tekemisen muotoja. Itsensä ilmaisu taiteen avulla myös vapaa-ajalla nousi selkeästi kahdessa haastattelussa esille. Pajoihin osallistumisen vapaaehtoisuus nousi myös esille positiivisessa mielessä, kun jokainen sai osallistua itseään kiinnostavaan taidepajaan.

Haastatteluissa ilmeni taidepajojen kokemuksissa hyvänä se, että huomioon oli otettu erilaiset mahdollisuudet tehdä taidetta ja se, kuinka nähtävästi mukavaa kaikilla muillakin osallistujilla oli ollut. Haastatteluissa kerrottiin pajoissa vallinneen hyvä tunnelma, joka osaltaan auttoi työskentelemään vapautuneesti. Vapautuneen työskentelyn kannalta positiivisena asiana nousi esiin myös se, että mikäli toiminnan aloittaminen oli itselle vaikeaa, niin siinä tarvittaessa autettiin. Yhdessä taidepajassa, jossa sai maalata viivan taitelijan selkään, oli kuitenkin koettu hieman vaikeaksi osal-

listua, sillä vieraaseen ihmiseen koskeminen oli tuntunut haastavalta. Haastatteluissa ilmeni kuitenkin, että viivan maalaaminen selkään oli vapaaehtoista, jota taiteilija itsekin oli korostanut. Taidepajan teemana oli rajat, sekä niiden asettaminen.

” [...] pikkusen oli ehkä vaikee se [...] siinä yhdessä pajassa se, ku piti niinku ottaa sitä maalia sormeen ja piirtää sen naisen selkään. Nii se oli mun mielestä vähä semmonen, en ite tykänny siitä, mutta toisaalta siinä oli kyllä mahdollisuus, sitä ei ollu pakko tehdä, se nainen sanoki, että jos haluat, nii saa tehdä. ”

Hyvänä oli myös koettu, että taidepajojen sisällöistä oli ilmoitettu hyvissä ajoin ennen tapahtumaa, joka oli mahdollistanut oman valmistautumisen ja mahdollisen osallistumisen etukäteen. Haastatteluissa nostettiin esille järjestetyistä taidepajoista se, kuinka ne mahdollistavat erilaista tekemistä sijaishuoltoyksikön arkeen ja kuinka paljon arjen keskellä tehty erilainen tekeminen merkitsee sijaishuoltoyksikön nuorille. Taidepajat olivat myös laajentaneet taidekäsitystä sekä innostanut paoneutumaan runouteen syvemmin myös haastateltavien omalla ajalla. Taiteen antamista oivalluksista kysyttäessä, oli esille nostettu, kuinka taide tarvitsee myös tilanteeseen heittäytymistä.

”No siis, joo, mä en oo [sijoituspaikassa] tavannu niinku yhtäkään nuorta, ja mä oon lähes kaikki niistä tavannu, mutta niinku en oo yhtäkään semmosta nuorta tavannu, joka ei tekis niinku jotaki taiteen muodoista.”

Haastatteluissa nousi esille, että taide on mukana nuorten elämässä vapaa-aikanakin muun muassa runojen ja lyriikan kirjoittamisen muodossa sekä maalaamisena ja piirtämisenä. Taide koetaan helpottavana ja rauhoittavana tapana ilmaista itseään sekä omia tunteita. Haastatteluissa ilmaistiin taiteen mahdollistavan myös korjaavia positiivisia kokemuksia sekä lievittävän stressiä. Tämän lisäksi erilaisten tunnetilojen kerrottiin näkyvän omassa sana- sekä kuvataiteessa, varsinkin silloin, jos mielentila on huono. Taiteen luominen ilmaistaan rauhoittavan ja helpottavan nuoren mielentilaa. Taide koetaan kuitenkin yksilöllisesti, kuten luvussa 3 aikaisemmin todettiin (Strandman, 2007. 161.), ja haastatteluissa mainittiinkin sanataiteesta kysyttäessä, että omataan taiteesta hieman erilainen käsitys.

Taiteen tekeminen ja kokeminen kehittävät nuoren itsetuntoa, mielikuvitusta, itsenäistä ajattelua, pitkäjänteisyyttä sekä yhdessä tekemistä. Kun siirrytään lapsuusiästä nuoruuteen, tulee elämään

paljon uusia asioita, joita pitää harjoittaa. Taiteen avulla nuori pystyy opettelemaan itsekseen olemista, yksinäisyyden sietämistä ja oman työnsä arvostamista. Taidetyöskentely voi antaa nuorelle myös välineitä prosessoida persoonallisuuden kehityksen kasvukriisejä tai kehityksen jumiutumia. Nuorelle taide on väline, jonka avulla hän havainnoi erilaisia tapoja ilmaista asioitaan ja nähdä niitä. (Armia 2012, 86.)

“Suurimmalla osalla on jotaki sanottavaa, mutta ei välttämättä pysty sanomaan sitä, nii sitte taiteen avulla on tavallaan helpompi purkaa niitä asioita.”

Taidepajojen jatkosta kysyttäessä jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että olisi hyvä, jos taidepajoja järjestettäisiin uudestaan. Taidepajojen taiteilijat oli koettu kivoina, kannustavina ja yhdessä haastattelussa outoina, jotka olivat saaneet osallistujat mukaan toimintaan. Sen lisäksi, että voimapaikkojen tekeminen, erilaiset musiikkiin liittyvät pajat, kirjoittaminen, kuvataide sekä jokin erähenkinen paja nousivat esille nuorten toiveissa jatkoa ajatellen, nostettiin myös esille monipuolisen tarjonnan tärkeys. Koettiin tärkeäksi, että jatkossakin mahdollistettaisiin taidetoimintaa, sillä ne koetaan tarjoavan nuorille tärkeitä sekä mukavia kokemuksia, että myös tuovan arkeen muutosta ja mielekästä tekemistä.

”Mun mielestä se on hyvä, että tavallaan on tuommosta niinku mukavaa tekemistä ja sitte just niinku vaikka [sijaishuoltopaikassa], nii monilla nuorilla ei sitte niinku tavallaan hirveesti oo semmosta järkevää tekemistä.”

Pajojen sisältöihin nuoret haluavat päästä itse vaikuttamaan, kuten jo järjestettyihin pajoihinkin olivat päässeet. Kuten luvussa 3.4 osallisuudesta kerrottaessa kerroimme, lastensuojelun näkökulmasta lapsen osallisuus tarkoittaa sitä, miten lapsi itse voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. (Hotari & Oranen & Pösö 2009, 149.)

Jotta vaikeissa ja haavoittuvissa ympäristöissä kasvaneet nuoret pääsisivät kosketuksiin tunteidensa kanssa, tarvitsevat he monimuotoisia kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tapoja. Puhuminen ei ole välttämättä kaikille luontevin tapa ilmaista tunteita ja ajatuksia, minkä vuoksi on tärkeää, että erilaisia toiminnallisia menetelmiä käytetään monipuolisesti. (Vuorinen 2013, 20–21.) Nuoret voivat purkaa eksistentiaalista ahdistusta ja kehittymisen riemua rap-teksteihin, päiväkirjaan, kuvien tekemiseen, päiväkirjoihin, näyttelemiseen, runoihin ja roolipeleihin. Tärkeintä on, että nuorella on

oma alue, intiimi mielen puutarha, jota viljellä yhtä aikaa yhteydessä toisiin ja muilta salassa. Rik-
kaalla ja elävillä mielikuvien maailmalla nuoren ei tarvitse käyttäytyä toisia kohtaan väkivaltaisesti
silloinkaan, kun paine on suuri. (Sinkkonen, 2008. 28.)

Haastatteluiden avulla oli tarkoitus kerätä tietoa nuorten kokemuksista taidepajoista, joihin he olivat
osallistuneet. Tämän myötä tutkimuksen toimeksiantaja saa tietoa, onko toiminnan jatkaminen kan-
nattavaa. Taidetapahtumia oli järjestetty sijaishuoltoyksikössä neljä kertaa syksyn 2020 ja kevään
2021 välillä ja erilaisia taidepajoja oli seitsemän kappaletta, joista haastateltavat olivat osallistuneet
yhteensä kuuteen erilaiseen taidepajaan.

Johtopäätöksenä voidaan esittää, että taidepajat tarjosivat hyvän mahdollisuuden sijoitetuille nuo-
rille rikkoa arkea, kokea mukavia ja uusia taidelähtöisiä kokemuksia sekä laajentaa ymmärrystä
erilaisista taidemenetelmistä ja taiteen historiasta. Taidepajojen taiteilijat olivat saaneet pajoihin
osallistuneet nuoret hyvin mukaan nuorten omilla ehdoilla, ja pajojen sisältöön oli saanut itse vai-
kuttaa. Taide myös tarjoaa nuorille helpottavia ja rauhoittavia tapoja ilmaista itseään sekä lievittää
stressiä. Tulokset ovat samansuuntaisia jo aiemmin saatujen tutkimustulosten kanssa. Taiteen ja
kulttuuritoiminnan on tutkitusti todettu edistävän ihmisen terveyttä ja hyvinvointia (Känkänen 2013,
74).

Toimintaa ei niinkään koettu sijaishuoltoyksikön ”omana juttuna”, mutta jatkoa toiminnalle kuitenkin
toivottiin ja ehdotuksia mahdollisista sisällöistä myös esitettiin haastatteluissa. Taidelähtöisten me-
netelmien käytön jatkumiselle olisi tärkeää, että toiminta saataisiin luontevaksi osaksi perustyös-
kentelyä, sen sijaan, että se olisi erillisenä lisänä tai projektina kuormittamassa resursseja. Tämä
toki vaatisi työyhteisön sekä johdon sitoutumisen, jotta taidelähtöisten jatkuvuus toteutuisi. (Kän-
känen 2013, 115.)

Vuonna 2016 julkaistussa tutkimuksessa *Mutuality, wellbeing and mental health recovery* tutkittiin
vastavuoroisuuden prosesseja mielenterveyden näkökulmasta erilaisten taidelähtöisten pajojen
avulla. Tutkimuksessa kerrotaan, että osana luovaa ryhmää toimiminen on todettu tukevan yksilön
hyvinvointia kohottamalla moraalialia, omatuntoa, tarjoavan itsehoitoon mahdollisuuden sekä vaihto-
ehtoisen näkökulman tarkkailla itseään. (Lewis, Tew, Ecclestone & Spandles 2016, 4.)

Haastatteluissa nousi enemmän ilmi toiminnalliset pajat, joissa nuoret saivat itse luoda ja ilmaista itseään, positiivisessa valossa. Osallistavat teokset olivat herättäneet tunteita laajemmalla skaalalla, mutta tämä voidaan nähdä kuitenkin positiivisena asiana, sillä taide voi herättää syviäkin tunteita sekä kokemuksia ihmisessä (Strandman, 2007. 161).

Päivi Känkänen (2013, 97.) puhuu väitöskirjassaan *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia* kontrollista vapaasta mahdollisuuksien tilasta. Känkäsen mukaan rajatussa laitospäristössä tarvitaan tilaa, joka on vapaa aikuislähtöisistä toiveista, jotka määrittävät miten lapsen tai nuoren tulisi olla suhteessa itseensä ja maailmaan. Lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen kannalta on oleellista, että kontrolloidussakin ympäristössä on mahdollisuus vuorovaikutukselle, vapaalle, jaetulle ja yksityiselle tilalle.

Taiteen tekeminen ja taidelähtöiset menetelmät voivat toimia tällaisena kontrollista vapaana mahdollisuuksien tilana nuorille. Vaikka taidepajat onkin järjestetty sijaishuoltoyksikön toimesta ja niitä ovat olleet ohjaamassa ammattitaitelijat, ovat nuoret itse saaneet olla vaikuttamassa taidepajojen sisältöön. Raamit toiminnalle on siis asetettu ulkoapäin, mutta taidepajoissa nuoret ovat voineet toteuttaa taidetta haluamallaan tavalla ja ainakin osittain vapaana kontrollista. Esimerkiksi voimaita tehdessään nuoret ovat saaneet käsitellä paitaa vapaasti siihen maalaten, kirjoittaen tai vaikka halutessaan sitä repien.

6 POHDINTA

Aloitimme tämän opinnäytetyöprojektin syksyllä 2020. Aihepiiri opinnäytetyöhön lähti kiinnostuksestamme lastensuojelua kohtaan. Olimme yhteydessä alalla toimiviin toimeksiantajiin mahdollisesta opinnäytetyön toteuttamisesta, ja toimeksiantajan selvittyä suunnittelimme yhdessä toimeksiantajan kanssa tarkemmin tutkimustehtävän, joka palveli heidän tavoitteitaan ja kehitti meidän ammatillista osaamistamme.

Opinnäytetyön suunnitelma ja sen sisältö on muuttunut matkan varrella useamman kerran. Alkuperäisen suunnitelman mukaan olisimme osallistuneet yhteen sijaishuoltoyksikössä järjestettyyn taidetapahtumaan samalla taidepajoja havainnoiden, jonka jälkeen olisimme toteuttaneet tutkimustamme varten tarvitsemat teemahaastattelut nuorille henkilökohtaisesti paikan päällä. Jo silloin vallinneen koronapandemian sekä sijaishuoltoyksikön tekemän linjauksen vuoksi nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan toteutuneet ja tämä aiheutti suunnitelman uudelleen miettimistä. Asia kuitenkin järjestyi niin, että sijaishuoltoyksikön työntekijä pystyi haastattelut toteuttamaan, eikä opinnäytetyömme mennyt kokonaan uusiksi.

Toimeksiantajan puolelta haastatteluaineiston toimittaminen alkuperäisen aikataulumme mukaan valitettavasti venyi, emmekä saaneet kaikkia haastatteluja aluksi sovitun aikataulun mukaisesti. Nuorten haastattelujen toteuttaminen ei onnistunut toimeksiantajalla erinäisien haasteitten takia siinä aikataulussa mitä oli suunniteltu. Tarkoituksena oli saada kaikki haastatteluaineistot kesän 2021 alkupuolella, mutta lopulta saimme lopullisen aineiston käsiimme syksyllä 2021. Tämä osaltaan vaikutti myös siihen, ettei opinnäytetyö valmistunut vuoden 2021 loppuun mennessä. Ammatillisuuden kannalta tällainen suunnitelmien nopea muuttuminen on kuitenkin opettavaista, sillä se kehittää stressinsietokykyä sekä muistuttaa siitä, että vaikka suunnitelma olisikin valmiina, voi se silti aina muuttua hetkessä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksen muodostuminen tuotti alkuun paljon pohdintaa, koska halusimme olla tarkkoja siitä, että kysymyksemme vastaa siihen, mitä haluamme tietää. Mietimme paljon merkityksen ja kokemuksen eroavaisuuksia tutkittavaan aihepiiriin peilaten. Lopuksi päädyimme tutkimuskysymyksessä kysymään taidepajojen antamia *kokemuksia* nuorille ja olemme tähän tyytyväisiä. Tutkittaessa taiteen vastaanottamista painotetaankin usein sen kokemuksellisuutta.

Vaikka erilaisilta haasteilta ja hankailta tunteilta emme ole opinnäytetyöprojektimme aikana välttyneet, on tämä kaiken kaikkiaan ollut meille kaikille antoisa ja todella opettavainen kokemus, tai ehkäpä juuri siksi. Haasteita projektiin on tuonut myös kolmen työssäkäyvän/opiskelevan ihmisen aikataulujen yhteen sovittaminen sekä tarvittavan ajan löytyminen opinnäytetyön kirjoittamiseen. Yhteisellä päätöksellä siirtää opinnäytetyön valmistuminen loppu vuodesta alku vuoteen helpotti selvästi projektiamme ja lisäsi motivaatiota työmme loppuun saattamiseen. Hyvällä aikataulutuksella ja toimivalla tiimityöllä saimme opinnäytetyön valmiiksi suunnitellusti.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli nuorten kokemusten esiintuomisen lisäksi oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen sosionomikoulutuksen kompetenssialueet huomioiden. Opinnäytetyöprosessin aikana sosionomikoulutuksen kompetenssialueista keskeisimmiksi nousivat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. (Arene 2017, 10.) Koemme, että olemme tämän opinnäytetyön myötä kehittyneet näillä kaikilla osa-alueilla.

Eettistä reflektiota olemme tehneet koko opinnäytetyöprosessin ajan ja eettinen osaamisemme on kehittynyt opinnäytetyöprosessin aikana tasa-arvoa ja sosiaalisia arvoja edistämällä. Opinnäytetyön tutkimusta varten on haastateltu yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvaisessa asemassa olevia yksilöitä, kodin ulkopuolelle sijoitettuja, alaikäisiä henkilöitä, joten olemme joutuneet pohtimaan eettisiä kysymyksiä laajasti jo ennen tutkimuksen toteuttamista. Jokainen meistä on sisäistänyt sosiaalialan arvot sekä ammattieettiset periaatteet ja olemme sitoutuneet toimimaan niiden mukaisesti. Myös tutkimuksen toteutus- sekä raportointivaiheessa olemme tehneet paljon eettistä reflektiota ja toimineet sosiaalialan arvojen sekä ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Olemme esimerkiksi haastatteluja litteroidessa halunneet ottaa huomioon jokaisen nuoren ainutkertaisuuden. Sijaishuoltoyksikön nuoret saivat itsemääräämisoikeuteen nojaten osallistua tai olla osallistumatta tähän tutkimukseen, ja työn alusta lähtien olemme miettineet, kuinka takaamme anonyymiteetin kaikille.

Asiakastyön osaamisen kehittämisestä olemme oppineet ammatillisen vuorovaikutussuhteen luomisesta, kun pääsimme tekemään yhteistyötä toimeksiantajan kanssa, vaikka haastateltaviin nuoriin emme valitettavasti päässeet asiakkuussuhdetta muodostamaan. Lisäksi olemme oppineet valtavasti lastensuojelusta, joka on todella tärkeää omaa ammattitaitoaamme ajatellen. Opinnäytetyön tekijöistä kaksi työskentelee myös tällä hetkellä lastensuojelun parissa. Opimme myös arvioimaan

omaa toimintaamme sekä tunnistamaan ja hyväksymään myös sen, että olemme sosiaalialan ammattilaisina vielä matkamme alussa. Opinnäytetyötä tehdessämme saimme myös suurta paloa taide-toiminnan kehittämiseen omilla työpaikoillamme.

Kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen kuuluvat muun muassa epätasa-arvoa, huono-osaisuutta sekä hyvinvointia tuottavien kansallisten ja globaalien prosessien analysointi sekä syrjäytymisen ehkäisy. Opinnäytetyöprosessin aikana pääsimme haastamaan itseämme ammatilliseen reflektioon haastatteluja suunnitellessa sekä haastatteluaineistoa analysoidessa. Myös osallisuuden tukeminen ja osallistumisen edistäminen kuuluvat yhtenä osa-alueena tähän kompetenssialueeseen. Kerätessämme opinnäytetyömme tietoperustaa olemme tutustuneet, perehtyneet ja päässeet syventymään laajasti kaikkiin edellä mainittuihin osa-alueisiin, vaikka omat haasteensa on tuonutkin taiteen hyvinvointivaikutuksista tutkitun tiedon niukkuus. Tehty tutkimus myös mahdollistaa toimeksiantajalle nuorten osallisuuden tukemisen heidän työssään. (Arene 2017, 10).

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on ollut kaikista suurin oppimiskokemuksista, kun meistä jokainen pääsi tekemään ensimmäistä kertaa tutkimusta ja tämän laajuista opinnäytetyötä. Olemme opinnäytetyöprojektin aikana päässeet sisäistämään meidän tutkivaa, reflektiivistä ja kehittävää työtettä. Olemme myös koko projektin ajan arvioineet sen etenemistä sekä tavoitteellisesti suunnitelleet ja toteuttaneet sitä toimivassa yhteistyössä eteenpäin. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen kompetenssina pitääkin sisällään muun muassa tutkitun tiedon tuottamisen, tulkinnan, käytön sekä jakamisen (Arene 2017, 10).

Tutkimuksen kannalta on ollut haastavaa, että emme päässeetkään toteuttamaan teemahaastatteluja itse, emmekä näin ollen ole päässeet vaikuttamaan haastattelujen kulkuun. Olisimme toivoneet, että nuorten ääni olisi kuulunut paremmin haastatteluissa. Litteroidessamme haastattelujen äänitiedostoja tekstimuotoon huomasimme myös, että laatimamme kysymykset ovat olleet nuorille osittain liian laajoja ja hieman vaikeita ymmärtää. Osa kysymyksistä on ymmärretty eri tavalla kuin miten olimme ne tarkoittaneet, ja koska emme itse ole olleet läsnä haastattelutilanteessa, emme ole voineet kysymyksiä tarkentaa ja selventää. Nämä asiat olisivat tulleet esille nopeammin, jos olisimme toteuttaneet tutkimushaastattelut itse ja silloin meillä olisi ollut mahdollisuus niihin vaikuttaa.

Analyysivaiheessa oman hankaluutensa toi myös se, kun täytyi tukeutua pelkästään äänitiedostoihin. Jos olisimme pystyneet itse toteuttamaan haastattelut, olisimme voineet havainnoida myös

sen, millaisia kehollisia reaktioita kysymykset olisivat mahdollisesti synnyttäneet. Lisäksi osa tutkimusta varten haastatelluista nuorista oli haastatteluissa erityisen niukkasanaisia, mikä vaikutti tutkimusaineistomme laajuuteen, sen jäädessä odotettua suppeammaksi. Haastattelut suorittanut sijaishuoltoyksikön työntekijä oli myös joissain tilanteissa hieman johdatellut nuoria kysymyksiä esittäessä, joten emme näitä pätkiä pystyneet tutkimuksessa hyödyntämään. Tutkimusaineiston ollessa suppea, hankaloitti se luonnollisesti myös tutkimuksesta tehtävien tulosten ja johtopäätöksien tekemistä. Myös kokemattomuus aineiston analysoinnissa loi omat hidasteensa, sillä alkuun pääseminen vaati uskallusta aloittaa, sekä epävarmuuden sietämistä siitä, että olemmeko menossa oikeaan suuntaan.

Tutkimuksen tietoperustassa olemme hyödyntäneet mahdollisimman monipuolisesti ammatilamme lähteitä ja olemme perehtyneet laajasti aihealueeseen. Yllättävää oli, että aiheestamme löytyi vähän aiempia tutkimuksia. Taidemenetelmien antamista kokemuksista nuorille löytyi hyvin vähän tutkittua tietoa, eli tutkimuksia aiheesta tarvittaisiin selvästi lisää. Opinnäytetyöhajauksen hakemisella ja sen hyödyntämisellä olemme kuitenkin saaneet opinnäytetyötämme edistettyä silloinkin, kun sen edistäminen on tuottanut haastetta tai työ on tuntunut junnaavan paikoillaan. Tutkimusta koskevat lopulliset päätökset olemme kuitenkin pyrkineet tekemään aina itse omien tavoitteidemme mukaisesti.

Työelämän kannalta opinnäytetyömme aihe on hyödyllinen ja perusteltu, koska toimeksiantajamme saa tästä hyödyllistä tietoa taidelähtöisen toiminnan kehittämiseen sijaishuoltoyksikössä. Lisäksi me opinnäytteen tekijät olemme opinnoissamme sekä työssämme suuntautuneet lastensuojeluun ja nuorten kanssa tehtävään työhön. Tutkimuksesta saadun tiedon sekä tietoperustaan tutustumisen myötä voimme itsekin jatkossa kehittää ja ottaa käyttöön taidelähtöisiä menetelmiä työssämme.

Tutkimuksemme perusteella nuoret nauttivat taidepajoista ja niiden tuomista kokemuksista, joten ehdotamme jatkokehitysideana tämän tutkimuksen pohjalta, että taidelähtöistä toimintaa voitaisiin sisällyttää luontevasti osaksi sijaishuoltoyksikön tavallista arkea. Näin toiminta ei olisi mikään kuormittava lisä työhön tai määräaikainen hanke, vaan se sisältyisi lastensuojelun perustyöhön, jos vain halua löytyy sisällyttää taide osaksi työarkea. Taidetta ei tarvitse pelätä, eikä ajatella, että vain taiteilijat tekevän taidetta. Jokainen meistä pystyy tekemään taidetta, mutta se voi vaatia heittäytymistä sekä avoimuutta itseään ja taidetta kohtaan.

Tutkimuksesta nousi myös nuorten tyytyväisyys taiteilijoita kohtaan, joten jatkokehitysideana voisi olla myös näiden taitelijoiden kanssa tehtävä tiiviimpi yhteistyö, joka kestäisi ympärivuotisesti. Pidempikestoisella toiminnalla nuorille mahdollistettaisiin enemmän kokemuksia taiteen parissa, mikä taas voisi auttaa nuorta avaamaan, purkamaan sekä käsittelemään sellaisia asioita, joita on muuten vaikeaa sanoittaa. Myös haastattelussa nousi, että taide koetaan helpottavana ja rauhoittavana tapana ilmaista itseään sekä omia tunteita. Lastensuojelussa tarvitaan kumminkin monipuolisesti erilaisia tapoja kommunikoida nuorten kanssa ja nuorille myös monipuolisia tapoja ilmaista itseään sekä käsitellä omia tunteitaan.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo, 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. P. (toim. Bardy, Marjatta & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren - Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä.

Armia, Kati 2012. Kuva ja lapsi lastensuojelussa – ajatuksia kuvataideterapeuttisesta ryhmästä. Teoksessa Kuva kantaa. (toim. Hautala, Päivi-Maria & Honkanen, Eija) Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu

Bardy, Marjatta, 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. P. (toim. Bardy, Marjatta & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä: nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylän yliopisto.

Helminen, Jari 2019. Nuorten osallisuuden edistämisen tavoitteet. Teoksessa Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. (toim. Hyväri, Susanna & Lindholm, Marja & Nummela, Niko) Tampere: PunaMusta Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010. Tutki ja kirjoita. Tammi

Hotari, Kaisa-Elina & Oranen, Mikko & Pösö, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. 4. uud. P. (toim. Bardy, Marjatta & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos) Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Houni, Pia & Turpeinen, Isto & Vuolasto, Johanna 2020. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE).

Huhtinen-Hildén, Laura & Karjalainen, Anna Liisa 2019. Luova toiminta siltana itseen, toisiin ja osallisuuteen. Teoksessa Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. (toim. Anna Liisa Karjalainen). Jyväskylä: PS-kustannus.

Huhtinen-Hildén, Laura 2019. Elämän ja arjen musiikkia – musiikillisen ilmaisun monia mahdollisuuksia. Teoksessa Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. (toim. Anna Liisa Karjalainen). Jyväskylä: PS-kustannus.

Huttunen, Johanna 2022. OAMK Opinto-opas. Opetussuunnitelmat. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Hakupäivä 30.1.2022. <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?koulutus=sos2021sp&lk=s2021&alasivu=osaamiskuvaus>

Iivanainen, Susanna 2019. Väriä elämään - kuvallinen ilmaisu hyvinvointia edistämässä. Teoksessa Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. (toim. Anna Liisa Karjalainen) Jyväskylä: PS-kustannus.

Ikonen, Kaisa-Liisa 2008. Liveroolipeli sanataideohjauksen työvälineenä Kulmakanta: liveroolipeli 12–15 –vuotiaalle. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Hakupäivä 19.5.2021 <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/19475>

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina 2022. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hakupäivä 20.3.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelma-opetus/kvali/>

Karjalainen, Anna Liisa 2019. Elämää ja ajatuksia tekstiksi – kirjoittaminen itsetuntemuksen ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. (toim. Anna Liisa Karjalainen) Jyväskylä: PS-kustannus.

Koponen, Taina & Linna, Marja-Liisa 2014. "Kaksoiserikoiselämää" Tunteet tuulemaan ja Keinu keinumaan lastensuojelun perhehoidossa. Perheliitto ry. 2012–2014 –hanke.

Kuula, Arja, 2011. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.

Känkänen, Päivi & Rainio, Anna Pauliina 2010. Suojassa, mutta näkyvässä - taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Känkänen, Päivi 2006. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Teoksessa Lapset ja sosiaalityö - kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia (toim. Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen). Jyväskylä: PS-kustannus.

Känkänen, Päivi, 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4> ISBN 978-952-245-911-4

Kärkkäinen, Raili 2008. Nuoreksi kasvava kuvataide. Teoksessa Nuoret ja taide – ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla – Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta. (toim. Karppinen, Seija & Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari) Helsinki: Finn Lectura ab

Laakso, Riitta 2019. "Ne näki musta" - Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Annettu Helsingissä 22.9.2000

Lastensuojelulaki 2007/417. Annettu Helsingissä 13.4.2007

Lastensuojelun Keskusliitto, 2018. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 6/2018 <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Nuorten-aanen-pitaa-kuulua-fin.pdf> ISBN: 978-952-7002-34-6 (pdf)

Lewis, Lydia & Tew, Jerry & Ecclestone, Kathryn & Spandler, Helen, 2016. Mutuality, wellbeing and mental health recovery – Exploring the roles of creative arts adult community learning and participatory arts initiatives. Research briefing. University of Wolverhampton.

Lipponen, Lasse & Kumpulainen, Kristiina & Hilppö, Jaakko 2013. Haluan, voin ja osaan: Lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa Varhaiskasvatuksen pedagogiikka (toim. Karila, Kirsti & Lipponen, Lasse). Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Mantere, Meri-Helga, 1995. Iloa ja eheyttä kuvailmaisusta. Teoksessa Kaivolla – taide tiedon lähteenä (toim. Bardy, Marjatta). Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Opetushallitus. Sanataide ja kirjallisuus. Hakupäivä 5.11.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sanataide-ja-kirjallisuus>

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Princeton Trükikoda.

Roponen, Marjaana 2016. Mikä sanataide? Kaltio – Pohjoinen kulttuurilehti. Hakupäivä 18.5.2021. <https://kaltio.fi/mika-sanataide/>

Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa 2019. Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät. Teoksessa Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen - Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II (toim. Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa & Nuorisotutkimusverkosto). Helsinki: Unigrafia

Rönkä, Anu-Liisa & Kuhalampi, Anja 2011. Johdanto. Teoksessa Taide käy työssä - taidelähtöisiä menetelmiä työyhteisöissä (toim. Anu-Liisa Rönkä & Ilkka Kuhanen & Minna Liski & Saara Niemeläinen & Päivi Rantala). Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu: N-Paino Oy.

Sanataideyhdistys Rapina. Mitä on sanataide? Hakupäivä 18.5.2021 <http://sanataideyhdistysrapina.com/sanataide/>

Sinkkonen, Jari & WSOY 2020. Onnellinen lapsi. Helsinki: Werner Söderströmin osakeyhtiö.

Sinkkonen, Jari 2008. Nuoruusiän monet haasteet. Teoksessa Nuoret ja taide – ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla – Kirjoituksia murrosikäisten taito- ja taidekasvatuksesta. (toim. Karppinen, Seija & Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari) Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab

Strandman, Pia 2007. Taiteen soveltavaa käyttöä? Teoksessa Taide keskellä elämää. (toim. Bardy, Marjatta & Haapalainen, Riikka & Isotalo, Merja & Korhonen, Pekka) Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja, Sijaishuolto. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto> hakupäivä 20.4.2021

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2020. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet> hakupäivä 9.12.2020

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. ISSN 2669-9427 (pdf.)

Vilkkä Hanna, 2015. Tutki ja kehitä, Jyväskylä: PS-kustannus

Vilkkä Hanna, 2021. Tutki ja kehitä, Jyväskylä: PS-kustannus, ISBN 978-952-370-173-1 (epub)

Vuorinen, Jatta 2013. Taidetyöpaja nuorten hyvinvoinnin tukena, Toimintatutkimus taiteellisten menetelmien hyödyntämisestä sijaishuoltoyksikössä. Lapin yliopisto. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60694/gradu_jvuorinen.pdf;jsessionid=290760D91FB221EB38E013C738433CC1?sequence=2

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Alkukeskustelu:

- Minkälaisia taidepajoja taidetapahtumassa oli?
- Mihin taidepajoihin osallistuit?
- Mikä oli mukavinta taidetapahtumassa?
- Mikä ei ollut sinulle mieluisinta?

Nuoren oma kokemus:

- Millaisia kokemuksia taidepajat, joihin osallistuit, antoivat?
 - o Millaisia kokemuksia sanataiteesta?
 - o Millaisia kokemuksia kuvataiteesta?
 - o Millaisia kokemuksia rap-pajasta?
 - o Millainen kokemus oli oman voimapaidan tekeminen?
- Mitä opit? Mistä yllätyit?
- Mitä uutta oivalsit itsestäsi tai muista?
- Miltä tuntui, kun taidepajat järjestettiin sijaishuoltoyksikössä?
- Miten koet taiteen auttavan siinä, miten vapautuneesti pystyit taidepajoissa työskentelemään?
- Miten taiteilijat saivat nuoret mukaan toimintaan?
- Minkälainen kokemus sinulle jäi taidelähtöisten menetelmien käytöstä?

Loppukooste:

- Mitä mieltä olet tällaisen toiminnan mahdollisesta jatkosta?
- Miten sait vaikuttaa taidepajojen sisältöön?
- Millaisia taidepajoja haluaisit jatkossa järjestettävän?
- Tuliko kokemus, että tämä on teidän yksikkönne "oma juttu"?
- Haluaisitko kertoa vielä jotain? Jäikö jotain sanomatta?